

בהטבע, כי היא ידו והשגחתו הטהורה. ולכן האומר הלל הגדול בכל יום שמורה שראוי להודות רק על הנך פעולות שעל דרך גם, אבל מפעלות הטבע אין צריכים להיוצר אחרי שבראן, ה"ז מחרף ומגדף* אבל כל האומר תהילה לדוד בכל יום, שזה מדבר על מפעלות סדור הטבעי, אשר בכל יום, כמבואר, מובטח שהוא בן עולם הבא* והנה על דרך גם בלתי סדור הטבעי אינו מן הפלא, כמו מן וכיו"ב, אבל הענין הנפלא בהטבע הוא ההזנה התמידית*, שזה קיום נמצאים והרכבת

בסופה). ואילו רבינו מבאר כי הנס הנסתר שבטבע הוא שמכיל בתוכו את כל הטוב ולכן "כאשר ילך האדם בדרכי השם במישור גם באופן טבעי יכול להתברך"⁴. * ולכן האומר הלל הגדול בכל יום... ה"ז מחרף ומגדף. המאמר הוא בגמ' שבת קיח, ב: "א"ר יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני, והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף [שנביאים ראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה, כדאמרינן בערבי פסחים (ק"ז, א) וזה הקוראה תמיד בלא עתה, אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ. רש"י]. כי קאמרינן בפסוקי דזמרא" [שני מזמורים של הלולים, הללו את ה' מן השמים, הללו אל בקדשו. רש"י]. הרי לפנינו שלא נאמר בגמ' "הלל הגדול" כי אם "הלל", והכוונה להלל שנביאים תקנו לומר אותו על כל פרק ופרק וכו' (פסחים ק"ז א). (עיין מהרש"א בחדא"ג, שבת). ואמנם בירושלמי (פסחים פ"ה ה"ז; תענית, ספ"ג) פליגי במ"ש במתני' (תענית פ"ג, מ"ט) ויצאו וקראו הלל הגדול, האם הכונה לתהלים קלו [כ"ו פעמים כל"ח], או להלל דידן שאנו קורין ביו"ט ובר"ח, ועיי"ש בשנויי נוסחאות במתני'. ואולם, במאמרו של ר' יוסי ("יהי חלקי מגומרי הלל בכל יום") לפי ההו"א בודאי היינו הלל דידן, וע"ז אמרו שהרי זה מחרף ומגדף, ואילו בברכות ד, ב הקשו "נימא הלל הגדול" [ג' פעמים ביום] ואין זה מחרף ומגדף שהרי קורא בעתו. וע"ע פסחים קיח, א וכי מאחר דאיכא הלל הגדול, אנן מ"ט אמרינן האי [הלל דידן שקורין ביו"ט ובר"ח] וכו'. ואפשר שרבינו משום שיטפא דלישנא כתב "הלל הגדול" ולעצם הרעיון שכתב אין הבדל ביניהם, ששניהם נאמרים על הניסים הגלויים.

* אבל כל האומר תהילה לדוד בכל יום [ג' פעמים]... מובטח [לו] שהוא בן העולם הבא. ברכות ד, ב. וזה"ש "שלש פעמים", שמודה על מפעלות סדור הטבעי ערב ובקר וצהרים, שעל אף ההרגל והתמידות לא נשחקה אצלו ההכרה שהטבע בו מתנהג העולם מורכב מנסים רצופים.

* והנה על דרך גם בלתי סדור הטבעי אינו מן הפלא, כמו מן וכיו"ב, אבל הענין הנפלא בהטבע הוא ההזנה התמידית... רבינו מצביע על הפרדוקס הקיים בין ההתייחסות של בני אדם לנס ולטבע, שהינה סובייקטיבית, לבין היחס האמיתי שביניהם. לאמור: טבעם של בני אדם להתפעל מן האיננו רגיל ולהסית דעתם מן המורגל, המכונה בפיהם "טבע". אך, לאמיתו של דבר, בהסתכלות אובייקטיבית, הפלא של "ההזנה התמידית", המעיד על ידו והשגחתו הטהורה של בורא עולם, והמורה על החכמה והשלמות, הוא הינו הפלא, שמן הראוי למבין להתפעל ממנו,